

Starí utopisti v novom šate

19.8.2026 - Róbert Chovanculiak | INESS

V mojich čitateľských začiatkoch som rád čítal o utopických socialistoch z 18. a 19. storočia. Najväčšími expertmi na utópie boli Francúzi, medzi ktorými vynikali takí veľikáni ako Henri de Saint-Simon či Charles Fourier. Ich hlavnou doménou bola neuveriteľná detailnosť, s akou dokázali opisovať život v novom socialistickom svete - od každodennej práce, architektúry budov, spôsobu stravovania a denného režimu až po sexuálny a rodinný život.

Fourier sa napríklad preslávil opisom toho, ako budú dvoj- až štvorročné deti vo falangách - ako nazýval svoje komunity - triediť hrášok. Najmenšie deti mali vyberať hrášok zo strukov, zatiaľ čo staršie ho mali pomocou naklonených stolov s priehlbínami triediť podľa veľkosti. Každá veľkosť hrášku mala svoje špecifické kulinárske využitie: najmenší bol určený na sladké ragú, stredný na ragú so slaninou a najväčší do polievky.

Fascinovalo ma, že takéto bizarné detaily dokázali s vážnou tvárou písať vzdelaní a inteligentní ľudia. Ešte neuveriteľnejšie mi pripadalo, že ich ďalší vzdelaní a inteligentní súčasníci s rovnakou vážnosťou čítali. Pamätám si, ako som premýšľal, či aj dnes žijú podobní utopistickí podivíni, ktorých však zatiaľ stále berieme vážne.

Je to ťažšia otázka, než sa zdá, pretože všetci sme varení v polievke súčasnosti a na dnešný diskurz sa len ťažko dokážeme pozrieť očami budúcnosti. Myslím si však, že pred niekoľkými týždňami som po dlhých rokoch našiel jedného adepta, respektíve celú skupinu adeptov. Výskumníci a aktivisti okolo ekonóma Thomasa Pikettyho v Paríži publikovali správu s názvom Global Justice Report, v ktorej predstavili svoju víziu lepšej spoločnosti v roku 2100.

Slovami samotných autorov „spravili matematiku“ a s vážnou tvárou navrhujú budúcnosť spoločnosti, v ktorej budú Európania v roku 2100 jesť o 60 % menej červeného mäsa a Američania dokonca o 78 %. Vďaka tomu má celosvetová rozloha pasienkov klesnúť o štvrtinu. Menej sa bude aj lietať a menej zdrojov sa bude venovať výstavbe domov. Konkrétne má podiel práce vynakladanej na výstavbu bývania klesnúť o 40 %.

Celkovo sa report zameriava na to, koľko času budú ľudia venovať jednotlivým druhom práce. Ak sú medzi čitateľmi tohto textu učitelia, ktorí sa obávajú, že im AI vezme prácu, nemusia sa báť. Opak bude pravdou. Podľa autorov z Paríža dnes venujeme vzdelávaniu a zdravotníckym službám približne desatinu všetkého odpracovaného času v ekonomike. Ak sa podarí naplniť plány reportu, tak do roku 2100 tak má tento podiel stúpnuť na 43 %. Nie na 42 alebo 44 %, ale presne na 43 %.

Ale nebojte sa, nebudeme pracovať viac. Práve naopak. Autori sľubujú, že 44 % globálnych ziskov z rastu produktivity použijeme na skracovanie pracovného času, nie na zvyšovanie spotreby. Vďaka tomu budeme pracovať už len polovicu dnešného času.

Ak sa teraz pýtate, či to celé neznie príliš technokraticky, až totalitne, nemusíte sa obávať. Všetky tieto zmeny bude koordinovať celosvetová vláda, ktorá bude, samozrejme, silne demokratická a transparentná. Práve tieto dve slová sa v správe neustále opakujú: všetko bude demokratické a transparentné.

Napríklad bežné rozpočtové rozhodnutia *Globálneho fondu spravodlivosti* - ktorého výdavky budú dosahovať na desatinu presne 10,3 % svetového HDP - sa budú prijímať takzvanou dvojitou väčšinou.

Podporiť ich bude musieť najmenej 55 % krajín, ktoré zároveň zastupujú aspoň 60 % svetovej populácie.

Okrem toho má vzniknúť aj *Svetový suverénny fond*, ktorého aktíva majú časom dosiahnuť 60 % svetového HDP. Fond ich, samozrejme, nezíska z darov, vlastnou prácou ani investovaním, ale znárodnením majetku bohatých ľudí a zavedením globálnych daní.

Takto by sa dalo pokračovať ešte dlho, no uvedené príklady by mali stačiť na to, aby ste získali predstavu o duchu celej správy. Thomas Piketty, samozrejme, nie je Charles Fourier. Piketty používa najnovšie matematické modely a má k dispozícii obrovské množstvo dát. Fourier mal iba pero a vlastnú predstavivosť.

Ich základné filozofické presvedčenie je však rovnaké: ľudí nevnímajú ako slobodné indivíduá, ale ako figúrky na šachovnici, ktoré treba správne rozmiestniť a usmerňovať. Sú to rovnakí sociálni inžinieri, iba sa zmenili nástroje, ktoré majú k dispozícii. Hrášok nahradil multisektorový input-output model, ale socialistickí utopisti zostali.

S jedným človekom z podobných kruhov som sa nedávno stretol v diskusii. Môžete si ju pozrieť TU.

<https://iness.sk/stari-utopisti-v-novom-sate>